

Sociale zekerheid is investeren in mensen

| Speciale editie Vakbeweging | Vakbeweging nr. 914 | 20 december 2019 |

Vakbeweging verschijnt tweemaal per maand | Uitgegeven door het ACV, Haachtsesteenweg 579, 1030 Brussel | afgiftekantoor Brussel X |

4 DE SOCIALE ZEKERHEID IN EEN NOTENDOP

4 DE TAKKEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

9 HOE WORDT DE SOCIALE ZEKERHEID NU GEFINANCIERD?

- DRIE FINANCIERS
- SOCIALE BIJDAGEN ZIJN UITGESTELD LOON
- DE WELVAARTSENVELOPPE

11 NAAR EEN STERKE SOCIALE ZEKERHEID

11 ZEVEN UITDAGINGEN

- DE SOCIALE ZEKERHEID MOET INSLUITEN, NIET UITSLUITEN
- WERKEN ALS WERKNEMER = SOCIALEZEKERHEIDSRRECHTEN OPBOUWEN
- SOCIALE ZEKERHEID MOET EEN MENSWAARDIG INKOMEN BIJDEN
- DE SOCIALE ZEKERHEID AANPASSEN AAN NIEUWE SAMENLEVINGSVORMEN
- SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN, NIET ALLEEN VOOR DE MENSEN IN ARMOEDE
- WERKBARE LOOPBANEN
- SOCIALE ZEKERHEID BOVEN DURE INDIVIDUELE PRIVÉVERZEKERINGEN

17 EEN SOLIDE FINANCIERING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

- DE OVERHEIDSINBRENG MOET MEE GROEIEN
- DE ALTERNATIEVE FINANCIERING MOET SLUITEN
- NIET ENKEL DE SOCIALE ZEKERHEID RESPONSABILISEREN
- GEEN JOBS ZONDER NORMALE BIJDAGEN
- DE PLETWALS VAN CAFETARIAPLANNEN STILLEGGEN
- GEZONDHEIDSZORG FINANCIEREN UIT ALGEMENE MIDDELEN
- LONEN UIT DE DWANGBUIJ
- DE EUROPESE DRUK OP DE SOCIALE ZEKERHEID WEGNEMEN

Illustratie cover: Pieter Van Eenoge

VOORWOORD

SOCIALE ZEKERHEID

75 jaar geleden, in 1944, nog voor de Tweede Wereldoorlog ten einde was, werd tussen werkgevers en vakbonden het ontwerp van Pact voor Sociale Solidariteit afgesloten: een reeks gemeenschappelijke oriëntaties voor het sociaal overleg en de sociale zekerheid voor na de oorlog. En ook al werd die tekst nooit formeel ondertekend, toch werd hij eind 1944 vertaald in de basiswetgeving voor de opbouw van de naoorlogse sociale zekerheid: de Besluitwet van 28 december 1944. Die beleeft binnenkort zijn 75ste verjaardag.

Gemengde gevoelens

Die verjaardag is een reden tot vieren. Maar met gemengde gevoelens. Veel steun van de werkgevers is er niet meer voor de vrijwaring en de versteviging van de sociale zekerheid. De sociale zekerheid staat opnieuw zwaar onder druk. Nieuw is dat niet. Helaas bezuinigen regeringen te vaak in de sociale zekerheid. Bij elke begrotingsdiscussie is het hout vasthouden: hoe gaan de gerechtigden op sociale uitkeringen en op gezondheidszorgen deze keer weer worden getroffen? Met de regering-Michel was het hek helemaal van de dam. Aanvankelijk heette het dat de sociale zekerheid ook haar deel van de inspanning moet doen om het begrotingstekort weg te werken en de schuldenberg af te bouwen. Maar die begrotingsdiscipline werd door die regering al snel verlaten. Waarna de aanvallen op de sociale zekerheid toch bleven doorgaan. Terwijl er bijvoorbeeld de laatste jaren wel veel geld veil was om de werkgevers te plezieren. Eerst met een aanzienlijke verlaging van de patronale bijdragen, zonder toereikende compensaties. Nadien met een verlaging van de vennootschapsbelasting. Met bovenop nog wat douceurtjes in de personenbelasting. Intussen zitten we al een jaar opgescheept met een regering in lopende zaken, en is de federale begroting inmiddels een puinhoop geworden. Die van de sociale zekerheid voorlopig niet, omdat een evenwichtsdotatie het tekort compenseert. Maar vanaf 2021 is die niet meer gegarandeerd, zodat een zwaar tekort dreigt, oplopend tot 5,9 miljard euro in 2024.

Sociale zekerheid onder druk

Sommige politici hebben zelfs al laten verstaan dat ze die puinhoop een goeie zaak vinden, omdat daardoor de sociale zekerheid nog meer onder druk kan worden gezet. De vakbonden hebben wel een en ander kun-

IS INVESTEREN IN MENSEN

nen voorkomen. Tegenover de inleveringen staan immers ook de maatregelen die we wisten te vermijden: de beperking in duur van de uitkeringen voor werklozen met medische of psychische problemen, de halvering van de inkomensgarantie-uitkering voor onvrijwillig deeltijdsen, de sancties voor langdurig zieken, de invoering van de gemeenschapsdienst voor langdurig werklozen, de versnelde verarming van de langdurig werklozen, de afbouw van het overlevingspensioen beneden de 55 jaar voor wie niet sterk staat op de arbeidsmarkt, de abrupte stopzetting van de SWT-stelsels onder de 60 jaar, de koppeling van de pensioenleeftijd aan de stijgende levensverwachting... Meer nog: via de akkoorden met de werkgevers over de welvaartsvastheid van de sociale uitkeringen, wisten we een reeks verbeteringen te bekomen, meest nog voor de mensen die van een minimumuitkering moeten leven...

Herstel van het draagvlak

Maar er is niet enkel de budgettaire druk. Werkgevers en rechtse politici trachten de bevolking ook op te zetten tegen de sociale zekerheid. Onder luide aanmoediging van de commerciële verzekeraars overigens: hoe minder sociale zekerheid, hoe minder vertrouwen in de sociale zekerheid, hoe meer interesse voor hun verzekeringswinkel, hopen die. Die ondermijning van de sociale zekerheid, die moet dan kennelijk ook gepaard gaan met een verguizing van de gerechtigden op sociale uitkeringen. Werklozen? Die hebben hun werkloosheid zelf gezocht. Zieken? Die hebben hun ziekte zelf gezocht. Armen? Die hebben hun armoede zelf gezocht. En gepensioneerden die klagen over hun pensioen? Had je maar niet zo vroeg op pensioen moeten gaan.

Dat ondergraven van het maatschappelijke draagvlak heeft vooralsnog maar een beperkt effect gehad. Uit enquêtes blijkt dat er al bij al nog behoorlijk wat steun is voor een sterke sociale zekerheid. Meer nog: de financiële crisis en de ontwikkelingen nadien op de financiële markten, met het inzakken van de rendementen op commerciële pensioenproducten, hebben aangetoond hoe kwetsbaar die commerciële private verzekeringen zijn. En hoe belangrijk een sterke sociale zekerheid is bij economische crisissen, om verder wegzakken van de economie te vermijden. Maar zo'n breed maatschappelijk draagvlak volstaat

niet. Wat ook nodig is, is de individuele bereidheid zijn deel te doen. Dat is zoals met de klimaatverwarming. Iedereen erkent het probleem. Maar als gevraagd wordt zijn deel te doen, door mee te doen aan acties, door zelf zijn levenspatroon te veranderen, door zijn deel van de milieubelastingen te betalen, dan heet het dat eerst de anderen hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Als we een sterke sociale zekerheid willen, zullen we allemaal de verantwoordelijkheid moeten nemen en ook andere inkomsten laten bijdragen.

En daarom is het ontzettend belangrijk actief te werken aan dat maatschappelijk draagvlak voor de sociale zekerheid, aan die solidariteit. Niet in het minst om die politici aan het roer te zetten die de sociale zekerheid willen verstevigen in plaats van te ondergraven. En die er na de verkiezingen ook navenant naar handelen.

Onze militanten hebben daarin een bijzondere verantwoordelijkheid. En dat begint met basiskennis over de sociale zekerheid. Daartoe werd dit themanummer van Vakbeweging aangemaakt. We belichten de uitgavenkant van de sociale zekerheid en het inkomstenluik. Gekruid met de uitdagingen waar we voor staan, zoals stabiele – andere – inkomsten voor de sociale zekerheid en het werken aan een draagvlak. Dit alles als basismateriaal voor de militantenvorming en voor onze campagnes rond de sociale zekerheid. Maar ook als achtergrond om het debat aan te gaan met onze leden en met de brede werknemersgroep.

Anne Léonard
Nationaal secretaris ACV

Koen Meesters
Nationaal secretaris ACV

DE SOCIALE ZEKERHEID IN EEN NOTENDOP

Als je sommige werkgevers en politici hoort, dan is de sociale zekerheid alleen maar een lastpost: een hoop uitgaven die de loonkost en de belastingen omhoog jagen. Ternauwernood hebben ze het nog over wat die sociale zekerheid maatschappelijk meebrengt. Dankzij de sociale zekerheid verbeterde de volksgezondheid aanzienlijk in de loop der jaren, kunnen de werknemers een bepaalde levensstandaard behouden tijdens periodes van werkloosheid en ziekte, krijgen gezinnen met kinderen een extra steuntje en werd het recht op pensioen voor oudere werknemers ingevoerd. We mogen dus best wel trots zijn op onze sociale zekerheid. We komen ook allemaal haast dagelijks in contact met de positieve effecten van de sociale zekerheid.

A. DE TAKKEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

De **sociale zekerheid** bestaat uit zeven takken: werkloosheid, gezondheidszorg, ziekte en invaliditeit, pensioenen, arbeidsongevallen, beroepsziekten en gezinsbijslagen. Naast die zeven takken heb je ook nog het jaarlijks vakantiegeld voor arbeiders, maar daar gaat het eigenlijk om loon. Al wordt – anders dan bij de bedienden – wel een techniek van sociale zekerheid gebruikt om het geld bij de arbeiders te krijgen: een bijdrage van de werkgevers en betaling van het vakantiegeld via een vakantiekas.

Bepaalde materies die oorspronkelijk onder de federale sociale zekerheid vielen, werden inmiddels overgeheveld naar de Gemeenschappen of Gewesten. Voorbeelden hiervan zijn de gezinsbijslagen en een deel van de gezondheidszorg, zoals preventie en woonzorgcentra.

De federale takken van de sociale zekerheid worden beheerd door zelfstandige overheidsadministraties die aangestuurd worden door een beheerscomité waarin werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers zeten: het zogenaamde paritaire beheer.

- De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) staat in voor de verzekering tegen de werkloosheid. Ze kreeg

er ook de bevoegdheid bij de federale uitkeringen te betalen bij tijdskrediet, landingsbaan, loopbaanonderbreking, ouderschapsverlof, verlof voor de zorg voor zwaar zieken en palliatief verlof.

- Het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) staat in voor de uitkeringen bij ziekte en invaliditeit en voor de gezondheidszorg.
- Het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) staat in voor de uitkeringen bij arbeidsongeval of beroepsziekte.
- De Federale Pensioendienst (FPD) staat in voor de pensioenen.
- Daarnaast is er de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) die de bijdragen int. Die wordt ook paritair beheerd.

Overkoepelend is er het Beheerscomité van de sociale zekerheid, dat verantwoordelijk is voor de financiering van elk van de bovenvermelde takken vanuit de bijdragen die de RSZ int en het geld dat de overheden toevoegen (zie blz. 9). Anders dan bij de takken van de RSZ gaat het hier om een drieledig orgaan, met naast vertegenwoordigers van de werknemers en de werkgevers ook een vertegenwoordiging van de regering.

Naast de sociale zekerheid is er ook nog de **sociale bijstand**, voor mensen met geen of onvoldoende inkomen uit sociale zekerheid of uit andere bronnen. Op federaal vlak gaat het voornamelijk om het leefloon, de uitkeringen aan mensen met een handicap en de inkomensgarantie voor ouderen (IGO). Op regionaal vlak is er ook de gewaarborgde gezinsbijslag.

Bovenop die zeven takken van de sociale zekerheid en van de bijstand zijn de Gemeenschappen ook een bijkomende tak beginnen uitbouwen: de **verzekering van niet-medische zorgkosten** ('zorgverzekering' in Vlaanderen).

WERKLOOSHEIDSVZERKERING (RVA)

- Werkloosheidsuitkering voor wie onvrijwillig zijn werk verliest en tijdelijke inschakelingsuitkering voor jongeren die actief op zoek gaan naar werk na de studies en nog geen werk hebben gevonden. Ook ondersteuning bij tijdelijke werkloosheid, tijdskrediet, landingsbaan, loopbaanonderbreking en thematische verlopen.
- Niet iedereen kan een werkloosheidsuitkering krijgen. Er zijn strenge voorwaarden:
  - voldoende aantal dagen gewerkt hebben tijdens een bepaalde periode en dus bijdragen betaald;
  - geen loon meer ontvangen;
  - niet werken voor eigen rekening;
  - onvrijwillig werkloos zijn, dus buiten je wil om;
  - beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, dus in beginsel actief zoeken en een passend traject naar werk of een passende betrekking aanvaarden. Je wordt daarop gecontroleerd;
  - in België verblijven.
- Het bedrag van een werkloosheidsuitkering is afhankelijk van je gezinssituatie, van de werkloosheidsduur en van je laatste loon. De werkloosheidsuitkering is bij de aanvang 65% van je laatste loon, met een minimum van 1.077,96 euro per maand (bedrag voor een alleenstaande) en een maximum van 1.755,52 euro per maand. De uitkering vermindert naarmate je langer werkloos bent, om uiteindelijk te zakken tot een minimum (1.077,96 euro per maand voor een alleenstaande). Die bedragen worden geïndexeerd.
- Wie vrijwillig werkloos is (niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt, het werk verlaten zonder goede reden, een foutieve houding, het weigeren van een inschakelingstraject,...), niet zoekt naar een baan, in het zwart werkt of zijn administratieve verplichtingen niet nakomt kan een sanctie krijgen. Een sanctie betekent dat je permanent of tijdelijk je werkloosheidsuitkering verliest.

De RVA (Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening) staat in voor de organisatie van de werkloosheidsverzekering. De vakbonden en de Hulpkas voor Werkloosheidsuitkeringen (HVW) zorgen voor de concrete verwerking en de uitbetaling van de werkloosheidsuitkeringen.

Budget (2018 - werknemersstelsel): 6,79 miljard euro

PENSIOENEN (FPD)

Werknemers hebben recht op een rustpensioen, een overlevingspensioen of een echtscheidingspensioen. Een rustpensioen is de uitkering die je ontvangt door vroegere tewerkstelling nadat je een bepaalde leeftijd hebt bereikt. Een overlevingspensioen is de uitkering die je ontvangt op basis van de tewerkstelling van de overleden echtgeno(o)t(e), als je onvoldoende eigen pensioen hebt. Voor jongere weduwen en weduwnaars werd het overlevingspensioen vervangen door een tijdelijke overgangsuitkering, waarna ze recht hebben op werkloosheidsuitkeringen als ze nog geen werk hebben gevonden.

Rustpensioen

- De wettelijke pensioenleeftijd is nu 65. In 2025 wordt dat 66, in 2030 67. Je moet niet verplicht op pensioen na je 65ste verjaardag. De werkgever heeft tegen dan wel het recht je met een verkorte opzegtermijn af te danken.
- Je kan als je een loopbaan hebt van 42 jaar op 63 jaar op vervroegd pensioen (na 44 jaar loopbaan op 60 jaar, na 43 jaar loopbaan op 61 jaar).
- Pensioenbedrag:
Per loopbaanjaar gebruikt men deze formule/breuk:
  - Jaarloon aangepast aan inflatie x 60% (alleenstaande) of 75% (gezin) / 45
 Dit wordt voor elk loopbaanjaar opgeteld en zo kom je aan het bruto pensioen.

Het industriële België kent in de 19de eeuw geen sociaal vangnet. Wie zijn werk verliest of niet meer kan werken, verzeilt in armoede. Liefdadigheid biedt dan de enige redding.

Foto: Collectie KADOC

- Er is een maximum loonbedrag bepaald voor de berekening van de pensioenen. Alles boven dit bedrag wordt niet meegeteld voor de berekening van het pensioen (plafond voor het jaarloon van 2019 is 57.602,62 euro).
- Je hebt recht op een minimumpensioen, als je minstens een loopbaan van 30 jaar hebt en een minimum aantal dagen per jaar hebt gewerkt.
- Bepaalde periodes worden gelijkgesteld voor de pensioenberekening. Dit betekent dat ze worden meegeteld aan een fictief loon. Bijvoorbeeld werkloosheid, ziekte, invaliditeit, militaire of burgerdienst...
- Wie een rustpensioen heeft mag nog bijverdienen. Wie 65 jaar is of een loopbaan van 45 jaar heeft, mag onbeperkt bijverdienen. De anderen mogen maar in beperkte mate bijverdienen.

Overlevingspensioen

- Je hebt daar recht op als je minstens 47,5 jaar oud bent bij het overlijden van je partner in 2020. Elk jaar wordt die leeftijdsgrens verhoogd met 6 maanden, om 50 jaar te bereiken in 2025.
- Je bent minstens een jaar gehuwd. Die voorwaarde van een jaar telt niet als er al een kind is of een kind op komst is.
- Berekening overlevingspensioen: als de partner bij overlijden gepensioneerd was, dan krijgt de nabestaande 80% van dat pensioen; als de overleden partner nog niet op pensioen was, wordt het overlevingspensioen ingeperkt op basis van het aantal jaren van het jaar waarin de partner 20 werd tot het jaar voorafgaand aan het overlijden.
- Je mag bijverdienen bij een overlevingspensioen, maar ook hier geldt een grensbedrag.

Echtscheidingspensioen

Minder gekend is het echtscheidingspensioen: als een van de partners onvoldoende eigen pensioen heeft opgebouwd, dan heeft die vanaf de wettelijke pensioenleeftijd recht op een pensioen gelijk aan 62,5% van het pensioen van de partner (37,5% van de vroegere, begrensde lonen van de partner).

De Federale Pensioendienst (FPD) beheert het pensioenstelsel. De FPD is ook belast met de betaling van de uitkeringen.

Budget (2018 - werknemersstelsel): 26,47 miljard euro

TESSA, WERKZOEKEND

Tessa werd onlangs ontslagen door haar werkgever. Ze schrijft zich in als werkzoekende en meldt zich bij het ACV in haar gemeente om haar werkloosheidsdossier aan te laten maken en een werkloosheidsuitkering te ontvangen.

GENEESKUNDIGE VERZORGING (RIZIV)

De verzekering geneeskundige verzorging is een verplichte verzekering voor nagenoeg de gehele Belgische bevolking.

Je moet aangesloten zijn bij een ziekenfonds of bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (HKZIV) en bijdragen betalen tot een bepaald minimumbedrag. Voor de werknemers van de NMBS staat een bijzondere Zorgkas in.

Alle terugbetaalbare (gehele of gedeeltelijk) geneeskundig verstrekkingen zijn opgenomen in een lijst ('de nomenclatuur'). Hiervoor ontvang je een terugbetaling (een doktersbezoek, medicijnen, ziekenhuisverblijf, verblijf in andere rust- en verzorgingstehuizen).

De maximumfactuur zorgt dat de som van wat je in een jaar zelf moet betalen niet hoger is dan een vastgesteld bedrag (afhankelijk van je gezinsinkomen).

De verzekering geneeskundige verzorging wordt beheerd door de Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV). De 'verzekeringsinstellingen' (ziekenfondsen of Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (HKZIV) of de bijzondere Zorgkas voor werknemers van de NMBS) staan in voor de betaling van de uitkeringen.

Budget (2018): 22,56 miljard euro

ZIEKTE- EN INVALIDITEITSUITKERINGEN (RIZIV)

In geval van arbeidsongeschiktheid heb je na de periode gedekt door het gewaarborgd loon ook recht op een ziekte-uitkering die je loonverlies voor een deel moet dekken.

Voorwaarden: in de zes maanden voor het verkrijgen van de uitkering minstens 120 arbeidsdagen hebben gepresteerd en een minimumbedrag aan bijdragen hebben betaald.

Primaire arbeidsongeschiktheid: na het eventuele gewaarborgd loon ten laste van de werkgever (30 dagen voor bedienden, twee weken voor arbeiders). Gedurende maximum 1 jaar heb je recht op 60% van je loon. Al wordt dat loon begrensd. Vanaf de 7de maand geldt ook een minimum, verschillend volgens de gezinssituatie en regelmaat van de arbeidsprestaties.

Na één jaar primaire arbeidsongeschiktheid begint de invaliditeitsperiode, waarbij de ziekte-uitkering wordt omgezet in een invaliditeitsuitkering. Het bedrag van de invaliditeitsuitkering is afhankelijk van de gezinstoestand. Een alleenstaande heeft recht op 55% van het gederfde loon, een gezinshoofd op 65% en een samenwonende op 40%, telkens met een minimum en een maximum.

Zwangerschap is een geen ziekte, maar een groot geluk. Toch betaalt RIZIV ook de uitkeringen uit bij moederschapsrust bij zwangerschap en bevalling nadien. In beginsel 82% van het begrensde loon tijdens de eerste 30 dagen en 75% nadien. Het kan ook zijn dat u al sneller moet stoppen om te werken omdat het werk schadelijk kan zijn voor moeder of kind. Tijdens die werkverwijdering is er een uitkering gelijk aan 78,237% van het begrensde loon.

Deze uitkeringen worden beheerd door de Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV). De 'verzekeringsinstellingen' (ziekenfondsen of Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (HKZIV) of de bijzondere Zorgkas voor werknemers van de NMBS) staan in voor de betaling van de uitkeringen.

Budget (2018): 8,29 miljard euro

ARBEIDSONGEVALLENVERZEKERING (FEDRIS)

Alle werknemers zijn gedekt voor arbeidsongevallen en ongevallen op de weg van en naar het werk. Iedere werkgever moet hiervoor een verzekering afsluiten bij een verzekeringsinstelling. Het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) controleert dit en is ook verzekeraar voor bepaalde beroepsgroepen.

Niet alleen de medische kosten worden vergoed, ook het inkomensverlies. Dit zowel tijdens de tijdelijke arbeidsongeschiktheid als bij blijvende arbeidsongeschiktheid. Als iemand overlijdt ten gevolge van een arbeidsongeval worden ook vergoedingen voorzien, bijv. een lijfrente voor de overblijvende partner en een tijdelijke rente voor de kinderen.

Het stelsel van de arbeidsongevallen wordt beheerd door privéverzekeraars. De controle op de sector en de betaling van bepaalde uitkeringen worden verzorgd door het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris).

Budget (2018): 263,62 miljoen euro

De volkswaarde die in 1886 in Wallonië uitbarst, opent velen de ogen. De eerste sociale wetten komen eraan. Onder andere overheidssteun voor pensioen- en ziekenkassen, de arbeidsongevallenwet,... maken al voor de Eerste Wereldoorlog een einde aan de ergste wantoestanden.

Foto: Collectie KADOC

BEROEPSZIEKTEN (FEDRIS)

Ieder slachtoffer of een van zijn gezinsleden kan een aanvraag indienen voor de erkenning als slachtoffer van een beroepsziekte bij het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris). Fedris zorgt voor de schade-loosstelling.

Het verband tussen de blootstelling aan een risico en een ziekte is vaak niet zo duidelijk. Daarom is er een lijst van beroepsziekten opgesteld. Als de beroepsziekte waarvan je slachtoffer bent op die lijst staat, word je als slachtoffer erkend. Als een beroepsziekte niet op de lijst staat, heb je ook de mogelijkheid om zelf de relatie tussen de blootstelling aan een risico en een ziekte aan te tonen.

Binnen Fedris zit ook het Asbestfonds, voor slachtoffers van asbestziekten, zelfs als die niet via het werk werden blootgesteld aan asbest.

Het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) staat in voor het beheer en de betaling van de uitkeringen bij een beroepsziekte.

Budget (2018): 231,27 miljoen euro

GEZINSBIJSLAGEN (REGIO'S)

De kinderbijslag werd de laatste jaren overgeheveld van de federale overheid naar de regio's. Er zijn daarvoor inmiddels vier systemen van toepassing voor de kinderbijslag in ons land: een Waals systeem (voor het Waals Gewest, zonder Oost-België), een Vlaams systeem (van toepassing in het Vlaams Gewest), een Brussels systeem (van toepassing in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest) en een systeem voor Oost-België.

Het nieuwe Vlaamse systeem (zie kaderstuk) is van toepassing op kinderen geboren vanaf 1 januari 2019. Voor de kinderen die werden geboren vóór deze datum blijft de regelgeving die al bestond op federaal vlak van toepassing.

Het nieuwe Waalse systeem is van toepassing op kinderen geboren vanaf 1 januari 2020. De kinderen die werden geboren vóór deze datum blijven de bedragen van het federale systeem krijgen. Vanaf 1 januari 2019 werden wel al een aantal wijzigingen doorgevoerd in Wallonië, vooral wat de sociale toeslagen betreft.

Het nieuwe Brusselse systeem zal van toepassing zijn op alle kinderen geboren vanaf 1 januari 2020. De kinderen die werden geboren vóór deze datum hebben recht op het behoud van het (federale) bedrag waarvan ze genoten in december 2019 als dit bedrag hoger is.

Het systeem in Oost-België is van toepassing sinds 1 januari 2019. De kinderen die werden geboren vóór deze datum blijven genieten van het (federale) bedrag waarvan ze genoten in december 2018 als dit bedrag hoger is.

In Vlaanderen werd de kinderbijslag voor kinderen geboren vanaf 1 januari 2019 hervormd tot 'het Groeipakket'. Het Groeipakket is de naam voor alle financiële tegemoetkomingen die een kind in Vlaanderen kan krijgen.

Per kind krijgt een gezin in het Groeipakket:

- **een startbedrag** (vroeger: kraamgeld of adoptiepremie);
- **een basisbedrag** (vroeger: kindergeld of kinderbijslag);
- **een schoolbonus** (vroeger: schoolpremie of officieel 'jaarlijkse bijslag').

Daarnaast zijn in het Groeipakket ook 'participatietoeslagen' voorzien die enkel gelden onder bepaalde voorwaarden.

- **kinderopvangtoeslag**: als je baby of peuter naar een niet-inkomensgerelateerde Vlaamse kinderopvang gaat;
- **kleutertoeslag**: als je kleuter (voldoende) naar een Vlaamse kleuterschool gaat;
- **schooltoeslag** (vroeger: schooltoelage): voor wie schoolgaande kinderen ouder dan 3 jaar heeft en minder verdient dan een bepaalde grens.

Dan zijn er nog twee extra toeslagen:

- **sociale toeslag**: afhankelijk van het inkomen en het aantal kinderen;
- **zorgtoeslag** voor weeskinderen, pleegkinderen of kinderen met een zorgbehoefte.

CHRISTOPHE, BEDIENDE, ONTVANGT ZIEKTE-UITKERING

Christophe brak zijn been tijdens een zaalvoetbal-tornooi. Hij kon drie maanden niet werken. Na een maand arbeidsongeschiktheid (betaald door zijn werkgever) ontving hij een ziekte-uitkering. Bovendien werden de ziekenhuisfacturen en de doktersbezoeken grotendeels terugbetaald.

B. HOE WORDT DE SOCIALE ZEKERHEID VANDAAG GEFINANCIERD?

We beperken ons hier tot de financiering van de federale sociale zekerheid van de werknemers. Die financiering is de laatste jaren serieus dooreengeschud. Ze moest immers worden aangepast aan de staatshervorming, met de overheveling van een aantal onderdelen van de sociale zekerheid naar Gewesten en Gemeenschappen, waaronder het grote blok van de gezinsbijslagen.

Als uitloper van de laatste staatshervorming kwam er een wet tot hervorming van de financiering van de sociale zekerheid, de Wet van 18 april 2017. Die wet paste de financiering niet enkel aan de staatshervorming aan, maar ook aan de vermindering van de patronale bijdragen die de regering-Michel besliste door te voeren in het kader van de zogenaamde taxshift. Dat verlies aan bijdragen moest immers worden gecompenseerd met alternatieve financiering vanuit de overheid. De sociale partners pleitten ook voor een radicale vereenvoudiging van de diverse financieringsbronnen. Onder druk van vooral de N-VA kwam daar echter ook een venijnig 'responsabiliseringsmechanisme' bij (meer daarover op blz. 22).

DRIE FINANCIERS

De sociale zekerheid van de werknemers blijft op hoofdlijnen drie financiers kennen:

- de werkgevers (met patronale bijdragen);
- de werknemers (met persoonlijke bijdragen);
- de overheid (gewone overheidsdotatie, alternatieve financiering, evenwichtsdotatie, toelagen vanuit de regio's).

Volgens de afgesloten rekeningen van de sociale zekerheid voor 2018 stonden werkgevers en werknemers samen in voor 73,4% van de inkomsten (49,96 miljard euro).

Daar komen dan vier aparte financieringen bij vanuit de overheden, samen goed voor 26,6% van het budget:

- 2,08 miljard euro gewone overheidsdotatie (3,1% van de inkomsten);
- 12,46 miljard euro alternatieve financiering (18,3% van de inkomsten), waarvan 77,3% uit overheveling van btw-ontvangsten en 22,7% uit overheveling van inkomsten uit roerende voorheffing vanuit de federale overheid;
- 2,11 miljard 'evenwichtsdotatie' (3,1% van de inkomsten);
- 1,42 miljard euro aan toelagen vanuit Gewesten en Gemeenschappen (2,1% van de inkomsten). Dit bedrag komt overeen met de factuur die de federale overheid stuurt voor de uitvoering, via de sociale zekerheid, van opdrachten waarvoor Gewesten en Gemeenschappen bevoegd zijn. Denk aan de vermindering van RSZ-bijdragen voor de aanwerving van bepaalde doelgroepen. De RSZ voert uit, maar factureert de minderinkomst aan het betrokken Gewest.

In de jaren 1920 groeit de aandacht voor sociale wetgeving. In 1924 wordt een verplichte pensioenverzekering voor alle arbeiders ingesteld, gefinancierd met bijdragen van arbeiders en werkgevers. Een jaar later wordt dit uitgebreid tot de bedienden.

Als 73,4% van de financiering van de sociale zekerheid van de werknemers en de werkgevers komt, dan kunnen de sociale partners met recht en reden hun betrokkenheid blijven opeisen bij het beheer van de sociale zekerheid.

Vanuit de politiek wordt dit nochtans meer en meer miskend, onder het mom dat de 'primauteit van de politiek' moet gegarandeerd zijn.

Terwijl die sowieso al gegarandeerd is door de wet. De sociale partners mogen ternauwernood zelf iets beslissen. Quasi elke aanpassing aan de financiering of aan de uitgaven van de sociale zekerheid vergt een wet of een regeringsbesluit. In het globaal beheer van de sociale zekerheid heeft de regering trouwens een vetorecht. Zodat je zelfs niet kunt spreken van een gelijkwaardig partnerschap. Erger, steeds meer zien we de politiek eenzijdig optreden, zonder vooraf de sociale partners te betrekken. Zoals we ook steeds meer zien dat ze weigert om unanieme adviezen van de sociale partners te volgen. Wat dus vooral nodig is, is een vrijwaring en versterking van de rol van de sociale partners. En geen uitholling ervan.

De rechterzijde is erg gebrand op het in vraag stellen van de rol van de vakbonden bij de uitbetaling van de werkloosheidsuitkeringen en van de mutualiteiten als het gaat om ziekte- en invaliditeitsuitkeringen en de terugbetaling van medische kosten. De rol die de werkgevers of privéactoren spelen via de sociale secretariaten, de kinderbijslagfondsen, de vakantiekassen en de arbeidsongevallenverzekeraars komt soms ook onder druk, maar in mindere mate. Het past in een globaal initiatief van de rechterzijde om de vakbonden en

mutualiteiten te verzwakken. Met betere of goedkopere dienstverlening heeft het in elk geval niks te maken, wel integendeel.

SOCIALE BIJDRAGEN ZIJN UITGESTELD LOON

Een belangrijk deel van de marge voor loonsverhogingen vloeit naar de sociale zekerheid via sociale bijdragen. Met bovenop voor de meeste werknemers (werknemers met een loon vanaf 1.954 euro per maand) ook nog eens de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid. Dat stuk van het loon is echter niet verloren. Het komt terug bij de werknemers, in de vorm van uitkeringen bij werkloosheid, tijdskrediet, ziekte, ongeval of pensioen of als tussenkomst in medische kosten. Sociale bijdragen zijn bij wijze van spreken uitgesteld loon.

DE WELVAARTSENVELOPPE

Begin jaren 2000 stelden vakbonden en mutualiteiten vast dat de uitkeringen en pensioenen steeds verder achterop liepen bij de gestegen welvaart. De sociale uitkeringen werden dan wel aangepast aan de index, maar de loontrekkenden bekwamen daar bovenop ook nog een loonsverhoging. Een langdurig en gezamenlijk actieplan zorgde voor een doorbraak in 2005, in nasleep van het Generatiepact. De sociale partners kregen van de regering de beschikking over een 'welvaartsenveloppe'. Die welvaartsenveloppe – bovenop de indexering van de uitkeringen - is een vastgelegd budget (voor de periode 2019-2020 ging het over 724,4 miljoen euro), waarmee de sociale partners aan de slag kunnen om welbepaalde uitkeringen te verhogen bovenop de normale indexering. Onder meer de invoering en uitbouw van het vakantiegeld voor langdurig zieken is hiervan het resultaat.

Taxshift leidt tot gat in de schatkist

De regering-Michel voerde een taxshift door die een vermindering van de patronale bijdragen voor de sociale zekerheid koppelt aan verminderingen in de personenbelasting. Binnen de regering werd de afspraak gemaakt dat deze hele operatie budgettair neutraal moest zijn. Dat wil zeggen dat tegenover de vermindering van patronale bijdragen en belastingen ook evenveel nieuwe inkomsten moesten staan. Daarom ook werd gesproken van een tax'shift': een verschuiving van bijdragen op arbeid naar andere bijdragevormen. De compenserende maatregelen voor de taxshift bestaan vooral uit een hogere btw op elektriciteit, hogere accijnzen op diesel, tabak en alcohol, strengere maatregelen tegen internationale belastingontwijking (kaaimantaks), de invoering van een speculatietaks en de verhoging van de roerende voorheffing van 25 en 27%.

Wat gebeurde? De verlaging van patronale bijdragen en belastingen ging gewoon door, maar de beloofde verschuiving naar nieuwe belastingen bleef haperen, totaal in strijd met de aanvankelijke engagementen. Zo bracht de kaaimantaks nauwelijks wat op. En de speculatietaks werd al snel afgevoerd. Globale balans: een zware aderslating voor de schatkist en de sociale zekerheid. In plaats van zich te schamen gingen de rechtse partijen er zelfs prat op dat het uiteindelijk geen taxshift werd, maar een taxcut. De Nationale Bank sprak van een gat van 4,8 miljard euro. Dat is het laatste cijfer waarover we beschikken, omdat alle overheidsinstanties dat probleem nadien onder de mat veegden.

NAAR EEN STERKERE SOCIALE ZEKERHEID

A. ZEVEN UITDAGINGEN

Het geheim van het voortbestaan van de sociale zekerheid schuilt in haar vermogen om zich aan te passen aan veranderingen. Ondanks dit grote aanpassingsvermogen is de druk op de sociale zekerheid de voorbije jaren wel zeer hoog geworden.

Steeds meer mensen worden uitgesloten van de sociale zekerheid. Uitkeringen en pensioenen zijn vaak te laag om menswaardig van te kunnen leven. De financiering van de sociale zekerheid staat onder druk omdat bedrijven een verlaging van de socialezekerheidsbijdragen kregen. Op steeds meer activiteiten en loonvormen worden geen bijdragen meer betaald.

Daarom moeten we dringend de sociale zekerheid opnieuw in ere herstellen.

1 DE SOCIALE ZEKERHEID MOET INSLUITEN, NIET UITSLUITEN

Ingrepen in de sociale zekerheid mogen er niet toe leiden dat mensen worden uitgesloten en in de armoede belanden.

En dat is precies wat de aangescherpte toegangsvaardigheden voor inschakelings- of werkloosheidsuitkeringen en de almaar strengere verplichtingen inzake 'activering' doen. De betrokken personen kunnen geen uitkering meer krijgen. Dit leidt vaak alleen maar tot een verschuiving van het probleem. Mensen worden zo naar een leefloon geleid. Zo verliezen ze bovendien de begeleiding naar werk.

De werkloosheidsverzekering zorgt voor de uitbetaling van een werkloosheidsuitkering aan werkzoekenden en moet hen helpen bij het vinden van een baan. De verantwoordelijkheid voor de zoektocht naar werk moet echter evenwichtig worden verdeeld tussen de overheid, werkzoekenden en de bedrijfswereid.

Werkloosheid wordt te veel als een individueel probleem behandeld. Terwijl het eerst en vooral een probleem is dat samenhangt met heel veel factoren zoals economische veranderingen, onderwijs, mobiliteit, kinderopvang,...

De beperking van inschakelingsuitkeringen in de tijd is een sprekend voorbeeld van de overdreven focus op het individu. De inspanningen van de werkzoekende om werk te vinden worden niet eens beoordeeld, terwijl zijn rechten wél abrupt worden afgebroken bij een vruchteloze zoektocht – alsof de werkzoekende op magische wijze plots een job zou vinden bij stopzetting van de uitkeringen. Wetenschappelijk onderzoek bewees het tegendeel. Wanneer iemand het financieel moeilijk heeft, wordt het vinden van werk alsmaar moeilijker. Mensen zijn dan bezig met overleven.

Hoog tijd dus om opnieuw het debat te voeren over een meer doordachte en menselijke aanpak van activering en een kwaliteitsvolle werkloosheidsverzekering. En dat gekoppeld aan een ambitieus werkgelegenheidsbeleid, gericht op de bestrijding van de werkloosheid in plaats van de bestrijding van de werklozen.

Dezelfde redenering geldt voor zieke en invalide werknemers. Het project 'return to work' had de werknemers een interessant perspectief kunnen bieden wanneer ze het werk willen hervatten na een periode van ongeschiktheid. De regering-Michel wilde er echter een sanc-

In 1930 komt er een wet op de kinderbijslag. Maar een werkloosheids- en ziekteverzekering zijn nog steeds niet verplicht.

tiemechanisme aan koppelen. De vakbonden hebben dit voorlopig kunnen afweren, maar dergelijke ingrepen zijn nooit ver uit de buurt. En bovendien zagen we dat de huidige procedures door de werkgevers al te veel werden misbruikt om hun zieke werknemers zonder enige opzegtermijn of ontslagvergoeding te kunnen ontslaan wegens definitieve arbeidsongeschiktheid om medische redenen.

“Ingrepen in de sociale zekerheid mogen er niet toe leiden dat mensen worden uitgesloten en in de armoede belanden.”

Het nieuwe statuut voor werkzoekenden met een MMPP-statuut

Een goed voorbeeld van hoe je mensen kan insluiten in de sociale zekerheid is het nieuwe statuut voor werkzoekenden met een MMPP-statuut (medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek). Zij krijgen een specifieke behandeling binnen de werkloosheidsverzekering. Deze mensen dreigden hun inschakelingsuitkering te verliezen, ondanks al hun pogingen om werk te vinden. Na ellenlange debatten over het feit of deze werknemers zich in de juiste tak van de sociale zekerheid bevonden, werd op voorstel van het ACV beslist om ze te integreren binnen de werkloosheidsverzekering via een specifiek stelsel. Het idee is dat ze hun recht op een uitkering van de RVA behouden en daarbij de voor hen aangepaste begeleiding krijgen. Hoewel een aantal punten tijdens de uitvoering nauwlettend in het oog moeten worden gehouden, wisten we met deze maatregel wel in te gaan tegen de logica van harde uitsluiting.

Meer kansen voor jongeren

In 2013 gaven de EU-lidstaten groen licht voor een ‘Jeugdgarantieplan’. Dat hield in dat jongeren tot 25 jaar binnen de vier maanden nadat ze zijn afgestudeerd recht hebben op een baan, een stage of een nieuwe opleiding. Spijtig genoeg ligt dit vandaag nog buiten het bereik van vele jongeren. Het risico op armoede voor jongeren was nog nooit zo hoog. Tussen 2006 en 2018 is het aantal jongeren dat een beroep deed op het OCMW gestegen met 41%. Het beperken van de toegang tot inschakelingsuitkeringen in 2016 leidde ertoe dat veel jongeren die voorheen rechthebbende waren nu een beroep moeten doen op het OCMW. En diegenen die wel werk vinden krijgen vaak een tijdelijk contract. 42% van de uitzendkrachten (die geen student zijn), zijn jonger dan 25 jaar!

Na 75 jaar moet onze sociale zekerheid zich aanpassen aan de realiteit van de jongeren van vandaag, in een samenleving die totaal anders is dan die waarin de sociale zekerheid werd uitgebouwd. Op basis van de intergenerationale solidariteit willen we deze jongeren steunen, ook al hebben ze nog niet de kans gehad om bij te dragen aan de sociale zekerheid. Daarom vragen Jong ACV en CSC Jeunes, samen met andere jongerenorganisaties, aan de politici om voor jongeren vanaf 18 jaar een startersinkomen in te voeren, dat hen meer financiële autonomie en inkomenszekerheid geeft aan het begin van hun loopbaan.

Toekomst in eigen hand nemen

Een van de voordelen van dit voorstel is dat het jongeren niet verplicht om een studentenjob te doen om hun studies te kunnen financieren, maar dat ze wel naar eigen goeddunken kunnen werken. Het stelt hen ook in staat om hun toekomst in eigen hand te nemen en hun eigen keuzes te maken.

Op zoek naar draagvlak

Jong ACV en CSC Jeunes gaan op zoek naar een draagvlak voor dit voorstel binnen de ACV-organisaties. Ze willen dat het ACV voorop loopt in de strijd om een nieuwe tak te creëren in de sociale zekerheid, specifiek voor jongeren.

75
JAAR
SOCIALE ZEKERHEID - SOCIALE ZEKERHEID

SOCIALE ZEKERHEID IS Van zwangerschap

BEHEERSCOMITE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID STAAT IN VOOR OVERKOEPELEND BEHEER

Tripartiet beheer door vakbonden, werkgeversorganisaties én federale overheid

RIJKSDIENST VOOR SOCIALE ZEKERHEID (RSZ) INT DE SOCIALEZEKERHEIDSBIJDRAGEN

Paritair beheer door vakbonden en werkgeversorganisaties

TAKKEN SOCIALE ZEKERHEID WERKNEMERS

GEZINSBIJSLAGEN

Beheer: vier regio's (Vlaams Gewest, Waals Gewest zonder Oost-België, Oost-België en Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Betaling uitkeringen: regionale kinderbijslagfondsen (privé en publiek)

Budget (2018): 6,67 miljard euro

WERKLOOSHEIDSVZERZEKERING

Beheer: Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA)

Betaling uitkeringen door uitbetalingsinstellingen: vakbonden, HVW
RVA betaalt zelf ook federale uitkeringen bij tijdskrediet, landingsbaan, loopbaanonderbreking, ouderschapsverlof, verlof voor de zorg voor zwaar zieken en palliatief verlof
Budget (2018): 6,79 miljard euro

GENEESKUNDIGE VERZORGING

Beheer: Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV)

Betaling uitkeringen door verzekeringsinstellingen: ziekenfondsen, HKZIV, Zorgkas NMBS
Budget (2018): 22,56 miljard euro

ARBEIDSONGEVALLEN

Beheer en betaling uitkeringen: privéverzekeraars

Toezicht en betaling sommige uitkeringen: Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris)
Budget (2018): 263,62 miljoen euro

ZIEKTE- EN INVALIDITEITSUITKERINGEN

Beheer: Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV)

Betaling uitkeringen door verzekeringsinstellingen: ziekenfondsen, HKZIV, Zorgkas NMBS
Budget: 8,29 miljard euro

BEROEPSZIEKTEN

Beheer en betaling uitkeringen: Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris)
Budget (2018): 231,27 miljoen euro

PENSIOENEN

Beheer en betaling wettelijke pensioenen: Federale Pensioendienst (FPD)
Budget (2018): 26,47 miljard euro

Buiten het globaal beheer voor de werknemers en de geneeskundige verzorging (die op iedereen van toepassing is) die we in deze spread vatten, zijn er binnen de federale sociale zekerheid nog het 'globaal beheer van de zelfstandigen', de ambtenarenpensioenen en heel wat andere stelsels (Fonds voor sluiting van ondernemingen, Asbestfonds, overzeese sociale zekerheid ...)

INVESTEREN IN MENSEN tot pensioen

FINANCIERING SOCIALE ZEKERHEID WERKNEMERS

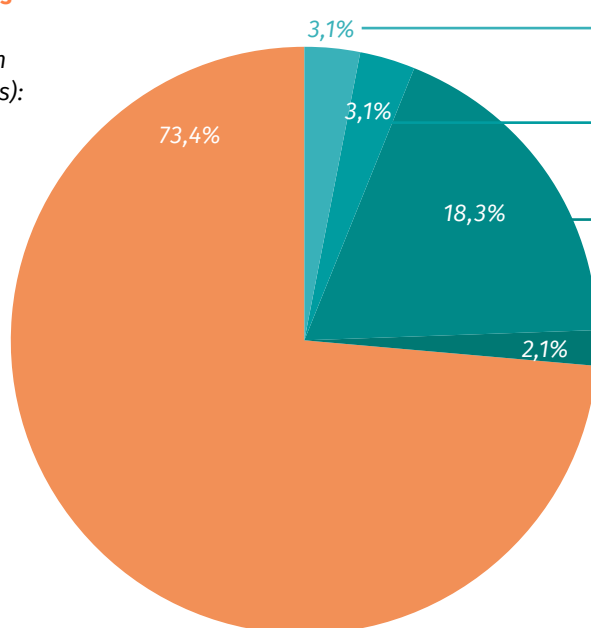
(globaal beheer werknemers - 2018)

Financiering vanuit werkgevers en werknemers

- Socialezekerheidsbijdragen (werkgevers en werknemers): 49,96 miljard euro (73,4%)

Financiering vanuit overheden

- Gewone overheidsdotatie: 2,08 miljard euro (3,1%)
- Evenwichtsdotatie: 2,11 miljard euro (3,1%)
- Alternatieve financiering (vanuit btw en roerende voorheffing): 12,46 miljard euro (18,3%)
- Toelagen vanuit Gewesten en Gemeenschappen: 1,42 miljard euro (2,1%)

Sociale bijstand

De sociale bescherming omvat in België naast de sociale zekerheid ook nog de sociale bijstand. De sociale bijstand is geen sociale zekerheid in de strikte zin van het woord en is bedoeld voor mensen met geen of onvoldoende inkomen uit sociale zekerheid of andere bronnen.

Federaal

- SOCIALE HULPVERLENING EN LEEFLOON
- TEGEMOETKOMING VOOR MINDERVALIDEN
Inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en integratietegemoetkoming (IT)
- INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN (IGO)
- TEGEMOETKOMING VOOR HULP AAN BEJAARDEN (vooral nog enkel nog federaal voor Wallonië en Brussel)

Regio's

- GEWAARBORGDE GEZINSBIJSLAG

Gemeenschappen (Vlaanderen)

- VERZEKERING VAN NIET-MEDISCHE ZORGKOSTEN ('zorgverzekering' in Vlaanderen), die de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden heeft geïntegreerd.

**TESSA,
ZOEKT OPNIEUW WERK NA
ONTSLAG EN ONTVANGT EEN
WERKLOOSHEIDSUITKERING**

**CHRISTOPHE,
ONTVANGT EEN ZIEKTE-
UITKERING NA EEN ONGEVAL**

**LUCAS EN JULIE
VERWACHTEN EEN KINDJE.
JULIE KRIJGT EEN UITKERING
VOOR MOEDERSCHAPSRUST.
DE GEZINSBIJSLAGEN ZIJN
WELKOM**

**DANIËL
GENIET VAN
ZIJN PENSIOEN**

**Sociale zekerheid
is investeren in mensen**

2

WERKEN ALS WERKNEMER = STEVIGE SOCIALEZEKERHEIDRECHTEN OPBOUWEN

De sociale zekerheid van werknemers bestaat in principe uit rechten die gekoppeld zijn aan een tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst (met een loon of wedde, onder het gezag van een werkgever).

Meer en meer wordt de tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst uitgehold. En daardoor kunnen steeds meer werkenden niet meer beschermd worden als loon- of weddetrekkende. Waarbij ze dan normaliter terugvallen op het statuut van zelfstandige, met een veel zwakere sociale bescherming.

In het beste geval hebben we voldoende argumenten om te stellen dat het geen zelfstandigen zijn ('schijn-zelfstandigen' dus). Al is het vaak een juridische lijdensweg om daar de arbeidsgerechten van te overtuigen. Dat komt omdat onze wetgeving voor het statuut van werknemer erg vasthoudt aan de voorwaarde van juridische ondergeschiktheid aan de werkgever. Maar wat dan met mensen die ogenschijnlijk enige autonomie hebben, maar voor de rest totaal afhankelijk zijn van één opdrachtgever. Dus dat er niet langer een werkgever is in de gebruikelijke betekenis van het woord. De discussie of zij vallen onder het werknemersstatuut en bijgevolg recht hebben op de bijhorende sociale bescherming woedt niet alleen in België, maar overal ter wereld. Voor deze categorie werknemers zou men kunnen overwegen om het criterium voor de status als werknemer, of minstens voor aansluiting bij de sociale zekerheid te veranderen, door een criterium op te nemen met betrekking tot de economische afhankelijkheid van de werknemer ten opzichte van de opdrachtgever.

In het beste geval vallen ze dan terug op het statuut van zelfstandige, zij het met een aanzienlijk slechtere sociale bescherming.

In het slechtste geval hebben die werkenden zelfs niet het statuut van zelfstandige en dus ook geen bescherming. Dat is het geval voor platformwerkers (Uber, Deliveroo,...) en andere bijklussers die geen 6.250 euro per jaar verdienen. Die werden door de regering Michel uitgesloten van elke sociale bescherming. Het ACV is samen met de andere vakbonden een procedure gestart bij het Grondwettelijk Hof tegen dat nieuwe statuut, omdat het discriminatie is en bovendien tal van Europese en internationale regels schendt. Uitspraak wordt verwacht in het voorjaar van 2020.

“Platformwerknemers worden uitgesloten van elke sociale bescherming.”

3

SOCIALE ZEKERHEID MOET EEN MENSWAARDIG INKOMEN BIEDEN

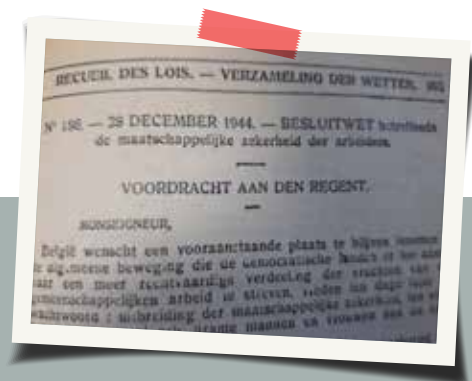
De sociale zekerheid moet mensen in staat stellen een waardig leven te leiden. Dat is nu vaak niet het geval. Veel uitkeringen zijn te laag. Vaak zelfs beneden wat Europa aanbeveelt als fatsoenlijk inkomen voor een alleenstaande of een gezin. Dat ondergraaft ook het draagvlak voor de sociale zekerheid. Waarom zouden mensen nog bijdragen aan een systeem dat niet aan de verwachtingen voldoet? En dat voor heel wat mensen nauwelijks voordeliger is dan de sociale bijstand voor wie in armoede leeft.

Daarom moeten alle minimumuitkeringen in de sociale zekerheid opgetrokken worden tot minstens 10% boven de armoedegrens.

4

DE SOCIALE ZEKERHEID MOET MEE ZIJN MET DE NIEUWE SAMENLEVINGSVORMEN

Ons socialezekerheidsmodel wordt vaak beschreven als zijnde gebaseerd op het principe van 'de man die voltijs werkt als kostwinner van het gezin', met dan een

Het Sociaal Pact van 1944 legt de basis voor wat toen de 'maatschappelijke zekerheid' werd genoemd en voor het sociaal overleg. De besluitwet van 28 december 1944 vormt de grondslag voor de sociale zekerheid voor werknemers zoals we die vandaag kennen. De reeds bestaande wetgeving rond pensioenen, kinderbijslag voor werknemers en jaarlijkse vakantie wordt samengebracht. Daarnaast worden de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de werkloosheidsverzekering verplicht gesteld.

LUCAS EN JULIE, OUDERS IN SPE

Verwachten een baby. Dankzij de sociale zekerheid ontvangt Julie een uitkering gedurende haar moederschapsrust. Na de geboorte ontvangt het koppel ook gezinsbijslagen.

partner zonder een eigen loon en opbouw van sociale rechten. Op basis van dit model hebben partners die niet hebben gewerkt pensioenrechten via de afgeleide rechten (zo genoemd omdat ze gebaseerd zijn op de rechten die hun echtgenoot heeft opgebouwd). Een ander gevolg van dit model is dat bij de toekenning van rechten rekening wordt gehouden met de gezinssituatie (gezinshoofd, samenwonende, alleenstaande).

Om tegemoet te komen aan maatschappelijke evoluties moeten we:

- de nodige maatregelen nemen zodat de beide partners eigen rechten kunnen opbouwen (proces van individualisering van de rechten). Hindernissen waardoor vrouwen de arbeidsmarkt verlaten of zich verplicht voelen hun werktijd te verminderen moeten dus worden weggeruimd.
- zelfs in het kader van een individualiseringsproces bijzondere aandacht besteden aan vrouwen die blijven afhankelijk van afgeleide rechten. Dit proces mag immers niet leiden tot minder sociale bescherming voor bepaalde categorieën die hier nood aan blijven hebben.
- onze sociale zekerheid aanpassen aan de groeiende variëteit, maar ook aan de instabiliteit van samenlevingsvormen.
- verschillen in de behandeling van de diverse samenlevingsvormen die als onbillijk worden ervaren wegwerken.

“Beide partners moeten eigen rechten kunnen uitbouwen.”

5

SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN, NIET ALLEEN VOOR DE MENSEN IN ARMOEDE

Ons model van sociale zekerheid is te onderscheiden van de sociale bijstand, die zich alleen maar richt op mensen in armoede. Wij willen alle werknemers dekken. Omdat dit de beste garantie is voor financiering van de sociale zekerheid. Waarom zouden de betverdieners nog bijdragen en belastingen betalen voor de sociale zekerheid als het hen zelf nauwelijks bescherming biedt bij tegenspoed. Dit betekent dat de uitkering die iemand krijgt niet gekoppeld is aan andere inkomsten of bezit. Bij uitkeringen van de sociale bijstand (leefloon bijvoorbeeld) is dat anders en wordt er wel nagegaan wat iemand aan bezit of andere inkomsten heeft. Dit noemt men een universeel systeem. In

een selectief systeem worden de middelen meer gebruikt voor wie ze het meeste nodig heeft.

Zo werden er mettertijd ook mechanismen ingebouwd waarbij in sommige gevallen rekening wordt gehouden met de inkomsten van de betrokkene. Voorbeelden hiervan zijn de invoering van het Omnio-statuut of de maximumfactuur in de gezondheidszorg.

Sommigen willen nog een stap verder gaan op het vlak van selectiviteit. De oorspronkelijke intentie lijkt op het eerste zicht verleidelijk: het lot verbeteren van wie er het meeste nood aan heeft. Maar dit kan voor heel wat problemen zorgen. Want als je aan de lage inkomens meer geeft, dan wil dat ook zeggen dat die lage inkomens dat voordeel gaan verliezen van zodra ze wat meer gaan verdienen. Ofwel abrupt, ofwel geleidelijk. Hoe meer uitkeringen en tussenkomsten inkomensafhankelijk worden, hoe meer verloren gaat als een werknemer extra gaat verdienen. Zodat het ten langen leste nog nauwelijks interessant is om meer te gaan verdienen. Dat noemen we 'inkomensval' of 'armoedeval' of 'promotieval'. Waardoor mensen die willen vooruitkomen in het leven, de indruk krijgen dat ze er telkens voor worden afgestraft.

“Mensen die willen vooruitkomen in het leven krijgen de indruk dat ze er telkens voor worden afgestraft.”

6

SOCIALE ZEKERHEID BOVEN DURE INDIVIDUELE PRIVÉ-VERZEKERINGEN

De sociale zekerheid komt bijna dagelijks tussen in het leven van mensen. Toch denken sommigen dat de sociale zekerheid niet noodzakelijk is. Je zou geld opzij kunnen zetten (voorzorg) of een privéverzekering afsluiten (privatisering). Waarom hebben we dan nog zo iets als de sociale zekerheid nodig?

Er zijn tal van redenen:

- Voor de sociale zekerheid in het leven werd geroepen, bestonden er tal van systemen die functioneerden op basis van individuele voorzorg. Het meest bekende voorbeeld is dat van de pensioenstelsels waar iedereen bijdroeg voor een pensioenkas. Deze stelsels kenden echter maar een beperkt succes en werden gaandeweg vervangen door de sociale zekerheid.
- De sociale zekerheid kost veel minder dan een privéverzekering en levert betere resultaten op. Het duidelijkste voorbeeld is dat van de gezondheidszorg. In de Verenigde Staten is de gezondheidszorg grotendeels gebaseerd op privéverzekeringen. Deze markt is goed voor nagenoeg 16,9% van het bbp. De resultaten op het vlak van volksgezondheid laten nochtans te wensen over. De gezondheidszorg in België vertegenwoordigt in vergelijking 10,4% van het bbp en levert veel betere resultaten op: betere kwaliteit, toegankelijker voor het merendeel van de bevolking en algemeen een betere gezondheidstoestand.
- Naast het kostenplaatje draagt de sociale zekerheid vooral een maatschappelijk project en een bepaald wereldbeeld uit: een samenleving die stoelt op solidariteit en niet op individuele belangen. Ze komt tegemoet aan sociale noden via collectieve, rechtvaardige en billijke zorg. Ze herverdeelt de rijkdom en stimuleert op die manier de sociale samenhang. En dat zorgt op zijn beurt voor een stabielere en veiligere samenleving.

Daarom moeten we de sociale zekerheid versterken. En dus niet afbouwen ten voordele van privéverzekeringen. We moeten ook stoppen met steeds meer geld te pompen in fiscale en parafiscale stimulansen voor privéverzekeringen.

“De sociale zekerheid kost veel minder dan een privéverzekering en levert betere resultaten op.”

7

WERKBARE LOOPBANEN

Meer dan 400.000 mensen zijn langdurig ziek. Stress en lichamelijke klachten maken dat heel veel mensen hun job niet meer aankunnen. Toch besliste de regering Michel om de pensioenleeftijd te verhogen. Om de leeftijdsgrens voor landingsbanen en SWT op te trekken. Om de regels inzake flexibiliteit en overuren te versoepelen. Maatregelen om de kwaliteit van werk te verbeteren kwamen er dan weer ternauwernood.

Voor de sociale zekerheid, die gefinancierd wordt door bijdragen van mensen die aan de slag zijn, is het cruciaal dat werk werkbaarder wordt. Dat mensen hun werk volhouden. Dat zorgt tegelijk voor meer inkomsten en minder uitgaven in de sociale zekerheid.

Dé toverformule om de kwaliteit, de werkbaarheid van loopbanen te verbeteren, bestaat niet. Zorgen dat mensen hun werk kunnen volhouden zal moeten komen van een hele batterij maatregelen. Van een makkelijke toegang tot tijdskrediet, over het recht op deconnectie tot het afbouwen van het tillen van zware lasten.

“Het is cruciaal dat werk werkbaarder wordt.”

In de jaren 1950 houdt het ACV een pleidooi voor de mogelijkheid van vervroegd pensioen en een sterkere reglementering van bedrijfssluitingen. Dat laatste leidt in 1960 tot de oprichting van het Fonds Sluiting Ondernemingen.

Eigen volk eerst in de sociale zekerheid?

Extreemrechts is een nieuwe weg ingeslagen. Dat zagen we al in Frankrijk. En dan zien we nu ook in België. Ineens heet het nu dat de sociale zekerheid best mag worden versterkt. Ze kopiëren daartoe zelfs de voorstellen ter linkerzijde. Maar dan wel enkel voor 'het eigen volk'. Volledig in lijn met de vroegere racistische praat over 'eigen volk eerst'. Erger, de migranten moeten de rekening betalen van die verbeteringen voor 'het eigen volk', door hun sociale voordelen terug te schroeven.

Ergerlijk is ook dat die wending in het debat ook de andere partijen begint te besmetten. Wat dan wordt gefatsoeneerd tot "meer evenwicht in rechten en plichten" of de variant van "evenwicht in de lusten en de lasten". Alsof de werknemers met een migratieachtergrond vandaag al geen plichten hebben. Alsof toegang tot uitkeringen vandaag al niet aan strenge voorwaarden is gekoppeld.

Neen, het moet nog strenger. Waardoor we nu bij herhaling voorstellen op tafel krijgen om de toegang tot de sociale zekerheid te bemoeilijken en te vertragen voor wie vanuit het buitenland hier komt werken.

Ook 'eigen volk' de klos

Die medaille van de stevige voorwaarden heeft echter ook een stevi-

ge keerzijde. Het 'eigen volk' dat langdurig in het buitenland vertoefde en op een bepaald ogenblik terugkeert is dan ook de klos. De voorstanders van deze 'onze eigen mensen eerst'-benadering denken uit dit soort maatregelen ook ongelooflijke opbrengsten te kunnen halen. Zodat ze niet het debat moeten voeren over toereikende financiële middelen voor de sociale zekerheid. Want daar hebben populistische partijen het niet graag over. Keer op keer blijkt dat daar niet het grote geld is te rapen. Meer nog, dat het in het beste geval slechts gaat om symbolische opbrengsten. Want dat is het in feite: symbolenpolitiek die aan de essentie voorbijgaat, met alleen maar de ambitie om het samenleven te vergifigen.

Campagne 'Iedereen Bij'

ACV West-Vlaanderen en ACV Puls zetten samen met een aantal partners een boeiende lezingenreeks over de toekomst van de sociale zekerheid op. Tussen oktober 2017 en april 2018 passeerden elf sprekers - elk vanuit hun eigen invalshoek - de revue. De lezingen werden gebundeld in het boek 'Welke toekomst voor onze sociale zekerheid?' (zie blz. 28). Het bleef niet bij deze lezingenreeks.

Aansluitend op de lezingenreeks organiseerde Vormingplus in West-Vlaanderen socialezekerheidswandelingen. Vrijwillige begeleiders gingen op stap met een groep en gingen met hen in gesprek over de toekomst van de sociale zekerheid. Philip Douchy, oud-leerkracht economie, begeleidt de wandelingen in Menen: "Ons hele leven is doorspekt met de sociale zekerheid, van bij de geboorte tot de dood. Ze is er voor iedereen, als een solidaire verzekering voor moeilijke momenten. Mocht ze nog niet bestaan, we zouden ze bij wijze van spreken zo snel mogelijk moeten uitvinden. We beseffen, wellicht te weinig, het belang van deze sociale verworvenheid. Veel andere landen benijden ons."

En nu is er de campagne 'Iedereen Bij'. Met deze campagne wil ACV West-Vlaanderen de komende jaren werken aan een versteviging van het draagvlak voor onze sociale zekerheid. Voor deze campagne heeft ACV West-Vlaanderen heel wat materiaal uitgewerkt: een heuse campagnebundel waar ACV-militanten mee aan de slag kunnen, een menukaart voor vrijwilligers in de vorm van een drieluik, affiches, logo's, ... Ook al ben je uit een ander verbond, laat je inspireren op www.iedereenbij.be.

In West-Vlaanderen worden socialezekerheidswandelingen georganiseerd.

B. EEN SOLIDE FINANCIERING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

Om haar rol te kunnen blijven spelen heeft de sociale zekerheid voldoende centen nodig. En als we een betere sociale zekerheid wensen, nog meer. Bij werkgevers, werknemers en politici moet dan wel de bereidheid zijn om voor voldoende stabiele inkomsten te zorgen, toereikend om de noodzakelijke behoeften te dekken. Wat dan steun veronderstelt van de brede samenleving.

Welke samenleving willen we? Welke bescherming willen we bieden aan diegenen die getroffen worden door ziekte, ongeval of werkloosheid? Hoeveel hebben we veil voor onze kinderen of voor de zorg voor ouderen of mensen met beperkingen? Hoeveel gaan we in de risicodeling en dus in de onderlinge solidariteit en waar moet je zelf – individueel – voor instaan?

Sociale zekerheid is een keuze. Wat we als samenleving en als sociale partners investeren in de sociale zekerheid vloeit voort uit die keuzes. En niet uit een of andere voorgeschreven wet dat het overheidsbeslag maar maximaal zoveel mag bedragen. Of dat de sociale zekerheid maar zoveel procent van het nationale inkomen mag opsloppen. Of dat de vergrijzingskosten niet mogen stijgen. Of dat maar zoveel geld mag gaan naar sociale uitkeringen in plaats van naar investeringen. Solidariteit is geen voorgeschreven wet. Solidariteit is een maatschappelijke keuze.

Ter rechterzijde en van werkgeverszijde trachten men het anders voor te stellen. Zij hebben het over de onontkoombaarheid van besparingen. Over de onafwendbare onbetaalbaarheid van de sociale zekerheid. Over het feit dat we onvermijdelijk de groei van de uitgaven moeten beperken, gegeven de olopende kosten van de vergrijzing. Of over de noodzaak om de sociale uitkeringen te verminderen om zo geld vrij te maken voor investeringen in onderwijs, onderzoek en ontwikkeling, overheidsinfrastructuur en bedrijfsleven. Terwijl daar niks onvermijdelijks aan is. Het enige wat onvermijdelijk is, is dat we keuzes moeten maken.

Een goede sociale zekerheid is en blijft betaalbaar. Aan die financiering van de sociale zekerheid moeten we wel hard werken, op alle fronten. Om de nodige

middelen voor de sociale zekerheid te vinden en te vrijwaren. En om het politieke en maatschappelijke draagvlak voor die solidariteit te creëren. Ook bij de werknemers overigens. Niet dat het zo slecht is gesteld met het maatschappelijke draagvlak voor de sociale zekerheid. Nagenoeg iedereen vindt die een groot goed. Alleen kijken veel mensen de andere kant op van zodra de vraag komt of ze er voor willen blijven betalen, laat staan er meer voor willen betalen.

“Een goede sociale zekerheid is en blijft betaalbaar.”

Door de oliecrisis en de daaropvolgende economische crisis van het midden van de jaren 1970 komt er massale werkloosheid. Om dit enigszins te temperen en jongeren meer kansen op de arbeidsmarkt te geven, wordt in 1975 bij koninklijk besluit het brugpensioen op 60 jaar met vervangingsplicht ingesteld. Door de aanhoudende structurele werkloosheid worden in de jaren daarna de minimumleeftijd en de loopbaanvoorwaarden voor het brugpensioen versoepeld. Vanaf de jaren 1990 worden de voorwaarden voor het brugpensioen opnieuw strenger, wat leidt tot vakbondsacties. Vandaag noemen we dat het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT).

Foto: Collectie KADOC

Evenwichtsdotatie niet langer gegarandeerd

De rekeningen voor 2019 zijn nog niet afgesloten, maar er wordt alvast verwacht dat een evenwichtsdotatie nodig gaat zijn van 2,9 miljard euro. Voor 2020 zal naar verwachting 3,5 miljard euro nodig zijn. Al zal dat natuurlijk sterk worden beïnvloed door de keuzes van de nieuwe regering op het vlak van inkomsten en uitgaven. Nog belangrijker: de wet van 2017 garandeert vanaf 2021 geen evenwichtsdotatie meer. Volgens de laatste meerjarenraming zou dat betekenen dat de sociale zekerheid bij ongewijzigd beleid afstevent op een structureel tekort van 4,2 miljard euro in 2021, verder oplopend tot 5,9 miljard euro in 2024. Zover zal het uiteraard niet komen. De regering kan het zich niet permitteren om in november de geldkranen voor de sociale uitkeringen en de gezondheidszorg dicht te draaien en te zeggen 'trek uw plan'. Maar dat dreigende tekort speelt wel zwaar in de kaart van diegenen die azen op zware besparingen en andere grote hervormingen.

1 DE OVERHEIDSINBRENG MOET MEE GROEIEN

De gewone overheidsdotatie wordt alleen maar geïndexeerd. Terwijl de uitgaven van de sociale zekerheid, mede door de vergrijzing en de welvaartsvastheid (koppeling van de uitkeringen aan de lonen), sterker stijgen dan de index. In de nieuwe wet werd daarom ingeschreven dat de overheidsdotatie kan worden verhoogd, maar alleen maar als de gemiddelde leeftijd van uitrede uit de arbeidsmarkt sterk stijgt en de economische groei minstens 1,5% bereikt. Die criteria zijn bijzonder streng om te halen. En zelfs met die strenge criteria maakte de overheid vooralsnog geen aanstalten om te bekijken of aan de criteria is voldaan.

2 ALTERNATIEVE FINANCIERING MOET SLUITEN

De sociale partners hebben samen geëist en bekomen dat de structurele verminderingen van de socialezekerheidsbijdragen worden gecompenseerd door alternatieve financiering vanuit fiscale inkomsten, met name btw-ontvangsten en roerende voorheffing. We aanvaarden geen cadeaupolitiek van de overheid op kosten van de sociale zekerheid. Als de overheid iets belooft op kosten van de sociale zekerheid, dan mag zij ook instaan voor de betaling van de factuur. En die rekening moet kloppen: de compensaties moeten toereikend zijn.

DANIËL, OP DE DREMPEL VAN PENSOEN

Daniël is 64 jaar. Na een carrière van 42 jaar kan hij op pensioen en meer tijd besteden aan wat hem nauw aan het hart ligt: zich bezighouden met zijn kleinkinderen, vrijwilligerswerk doen in zijn gemeente, zijn tuin onderhouden, reizen,...

3 NIET ENKEL DE SOCIALE ZEKERHEID RESPONSABILISEREN

De wet van 2017 stelt dat de evenwichtsdotatie maar wordt vastgelegd "na het in rekening brengen van een aantal responsabiliseringsfactoren". Zeg maar: nadat grondig werd nagegaan hoe het komt dat het tekort is opgelopen en de nodige beslissingen werden genomen om dat tegen te gaan. Met uitdrukkelijk de opdracht aan de sociale partners om orde op zaken te stellen voor tekorten die werden veroorzaakt door akkoorden die zij hebben gemaakt. Daartoe werd een loodzwaar opvolgmechanisme geïnstalleerd met permanente opvolging van het effect van alle sociale akkoorden en door de sociale partners voorgestelde maatregelen op de begroting.

Het is niet dat de sociale partners er problemen mee hebben zich te verantwoorden. Maar het probleem is dat er alleen maar voor de sociale zekerheid zo'n mechanisme van responsabilisering is voorzien. En bijvoorbeeld niet voor de staatsfinanciën. De laatste jaren werden we – zeker met de regering Michel – nochtans constant geconfronteerd met verkeerde ramingen en enorme lekkages. Zeker wat betreft de taxshift en de hervorming van de vennootschapsbelasting. Om nog te zwijgen van de effectentaks als eerste aanzet voor een volwaardige vennootschapsbelasting, inmiddels gekelderd door het Grondwettelijk Hof. Er wordt dus met twee maten, twee gewichten gemeten. Door het ontbre-

“We werden de laatste jaren geconfronteerd met verkeerde ramingen en enorme lekkages.”

ken van gelijkaardige responsabiliseringsmechanismen bij Financiën dreigt bij elke begrotingsdiscussie de aandacht eenzijdig te gaan naar ingrepen in de sociale zekerheid.

4 GEEN JOBS ZONDER NORMALE BIJDRAGEN

Naast het feit dat de structurele vermindering van RSZ-bijdragen onvoldoende gecompenseerd wordt door het mechanisme van de alternatieve financiering, zijn er ook andere lekken in de sociale zekerheid. Zo is er de bonte stoet van nieuwe arbeidsvormen en statuten die ontsnappen aan de normale sociale bijdragen. Van oudsher kennen we de studentenjobs, met verlaagde bijdragen voor zowel de werkgever als de jobstudent.

Inmiddels hebben we ook de flexi-jobs, met enkel 25% bijzondere bijdrage (en een vrijstelling van belastingen). Kom ons niet zeggen dat die flexi-jobs goed zijn geweest voor de financiering van de sociale zekerheid! De vaste tewerkstelling in de horeca bijvoorbeeld is in 2018 gedaald en nog meer de klassieke Gelegenheidsarbeid, terwijl het aandeel van studentenarbeid en flexi-jobs bijzonder sterk is gestegen.

Daar komt nu ook in diverse sectoren het nieuwe kader bij voor het zelfstandig bijkluissen, onder meer via digitale platformen: geen belastingen en geen bijdragen. Daardoor is er een sluipende verschuiving van goed werk naar werk zonder enig sociaal statuut en zonder enige sociale bijdrage. Daarnaast zijn er nog een pak andere statuten met sterk verlaagde bijdragen: van sportbeoefenaars tot wetenschappers, zonder dat enige compensatie voor de sociale zekerheid werd voorzien.

“Er is een bonte stoet van nieuwe arbeidsvormen en statuten die ontsnappen aan de normale sociale bijdrage.”

5 DE PLETWALS VAN CAFETARIAPLANNEN STILLEGGEN

Net zo zijn er ook een pak loonvoordelen die ontsnappen aan de gewone sociale bijdragen. Dat begint serieus de spuigaten uit te lopen. Van oudsher kennen we de maaltijdcheques en de bedrijfswagens die ook privématig mogen worden gebruikt. Een recente ontwikkeling is de wildgroei aan cafetariaplannen. In plaats van iedereen te betalen met brutolonen mogen werknemers

kieszen uit een menu met alternatieve loonvormen. Dat bestond vroeger ook al, maar niet op de schaal die we vandaag kennen. En dan meestal om een nieuw loonvoordeel te ‘optimaliseren’. De voorbije jaren hebben we nauwelijks weerwerk geboden tegen deze tendens om bestaande brutolonen onbeschaamd te vervangen door andere loonvoordelen, zonder de normale bijdragen of belastingen. Dit gaat ten koste van de financiering van de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen. Erger, onder de regering-Michel werd de waaier van mogelijkheden sterk vergroot. We zien ook dat die waaier van mogelijkheden steeds intensiever wordt gebruikt. Ook omdat de sociale secretariaten en de consultancybedrijven overal hun goede diensten zijn gaan aanbieden om de loonkost te verminderen op kosten van de sociale zekerheid en de fiscus. Onze cao-onderhandelaars en ondernemingsmilitanten worden hierbij in een moeilijke positie geplaatst. Zij worden geprangd tussen de bekommernis om een goede financiering te voorzien voor de sociale zekerheid en de wens van veel individuele werknemers zoveel mogelijk netto over te houden van hun loon. Het moet een van de eerste prioriteiten zijn van de nieuwe regering: paal en perk stellen aan de ontsporingen en de omzetting van bestaande brutolonen in alternatieve loonvoordelen.

“Er moet paal en perk worden gesteld aan de ontsporingen en de omzetting van bestaande brutolonen in alternatieve loonvoordelen.”

In 2001 sluiten de sociale partners een akkoord dat het tijdskrediet voor de privésector invoert.

Inkomensvallen vermijden

Met ongetwijfeld de beste bedoelingen hebben de opeenvolgende regeringen het nettoloon van laagbetaalde werknemers trachten op te trekken door kortingen op belastingen en persoonlijke bijdragen. Zo is ook de sociale werkbonus ontstaan: een vermindering van de persoonlijke RSZ-bijdrage voor werknemers met een maandloon beneden de 2.561 euro bruto. Hoe lager het loon, hoe hoger de bonus. Bovenop werd ook nog een fiscale werkbonus bijgestoken: een vermindering van de belastingen, gelijk aan 33,14% van de sociale werkbonus. Zo wilde de politiek ook de druk op de werkgevers verminderen om de brutolonen op te trekken. Meer nog, de werkgevers die lage lonen bleven betalen, kregen zelf ook nog eens een bijkomende vermindering van de patronale bijdragen toegestopt, de zogenaamde 'lageloonvermindering'.

Maar die politici zagen over het hoofd dat door die opeenstapeling van verminderingen van belastingen en bijdragen ook een enorme val is ontstaan voor werknemers met een lager loon. Van zodra die bruto wat meer gaan verdienen, door een nieuwe cao of door een anciënniteitsverhoging of door een promotie, dan blijft van die extra euro's nauwelijks nog iets over. Want anders dan bij de werknemers met een hoger loon, is er niet enkel de gewone stijging van belastingen en bijdragen. Tegelijk worden werkgever en werknemer geconfronteerd met het wegvallen van een stuk van de sociale werkbonus, een stuk van de fiscale werkbonus, een stuk belastingkorting en een stuk lageloonvermindering.

Die val noemt men de 'inkomensval'. Meer bruto verdienen loont nog nauwelijks voor werknemers met een

laag loon. Wat is nog het belang van een verhoging van het brutoloon als je er netto nauwelijks iets van overhoudt? Werknemers rond de 2.000 euro bruto per maand die een loonsverhoging krijgen die 100 euro kost aan de werkgever, houden daar vandaag slechts 18 euro van over.

En dat probleem vergroot zienderogen naarmate ook Gewesten en Gemeenschappen almaar meer sociale voordelen afhankelijk maken van het inkomen of het loon. In het Vlaamse Gewest gaat de verhoogde kinderbijslag geheel of gedeeltelijk verloren vanaf een maandelijks inkomen van 2.528 euro. De nieuwe Vlaamse Regering wil – naar het voorbeeld van de werkbonus – een fiscale jobkorting invoeren voor werknemers met een loon beneden de 2.500 euro bruto per maand, stijgend naarmate het loon lager is.

6

GEZONDHEIDSZORGEN FINANCIEREN UIT ALGEMENE MIDDELEN EN NIET LANGER DOOR BIJDRAGEN OP ARBEID

Tegelijk blijft het ACV de vraag stellen of de tak gezondheidszorgen blijvend moet gefinancierd worden door sociale bijdragen op het loon. Haast alle inwoners hebben recht op de terugbetaling van medische kosten. Dan is het toch niet normaal dat men selectief bij de werknemers komt aankloppen voor de financiering van dat stuk van de sociale zekerheid. Er is al een behoorlijk stuk financiering vanuit algemene middelen, maar het ACV wil naar 100% gaan. Waarbij ook diegenen worden aangesproken die tot nog toe ruim onvoldoende hebben bijgedragen. Dat zijn eerst en vooral zij die hun inkomen uit vermogen halen, terwijl ze wel voor 100% meegenieten van onze prachtige gezondheidszorg.

We willen dit doen door de invoering van een AGB, een Algemene GezondheidsBijdrage. Die zou worden geheven op de roerende inkomsten uit kapitaal, met inbegrip van de inkomsten uit meerwaarden. We stellen voor om een vrijgesteld bedrag te voorzien en boven dat bedrag te werken met een progressief stijgende bijdrage. Hoe hoger de roerende inkomsten, hoe hoger de bijdrage.

7

LONEN UIT DE DWANGBUIS

De Loonnormwet knelt de ruimte voor vrije, verantwoordelijke loononderhandelingen af. Waardoor de werknemers bij elke twejaarlijkse cao-onderhandeling vrede moeten nemen met een al te kleine marge voor loonsverhogingen. Wat ook in de hand werkt dat almaar meer wordt gegrepen naar loonvoordelen zonder de normale bijdragen en belastingen, om toch wat meer bij de mensen te kunnen krijgen (zie hoger).

Dit kan alleen maar worden opgelost door het loonoverleg te verlossen van die wurggreep. Hoe meer ruimte voor loonsverhogingen, hoe minder aanleiding om via netto voordelen zoveel mogelijk bij de werknemers te krijgen.

“Het loonoverleg moet verlost worden van de wurggreep van de Loonnormwet.”

8 EUROPESE DRUK OP DE SOCIALE ZEKERHEID WEGNEMEN

De druk op de sociale zekerheid is deels ook een afgeleide van de druk op de overheidsbegrotingen. En dit wordt versterkt door de staatshervormingen. Hoe minder bevoegdheden de federale overheid nog heeft, hoe groter het aandeel van de sociale zekerheid is in de federale begroting. Gevolg: bij elke saneringsoefening op federaal vlak dreigt de sociale zekerheid zwaar onder vuur te komen. Dat wordt versterkt door de druk die Europa zet voor een versnelde afbouw van de overheidsschuld en het overheidstekort.

Die druk is de laatste jaren weliswaar wat verminderd. De Europese Unie beseftte – weliswaar rijkelijk laat – dat het de financiële crisis van 2008 nooit goed zou kunnen verwerken als te hard van stapel zou worden gelopen met de sanering. Maar al even belangrijk was het groeiende anti-Europese populisme, dat Europa verplichtte de toon wat te milderden. Neem daarbij dat België zich kon verschuilen achter de rug van een aantal grote landen met begrotingsproblemen: Italië, Spanje, Frankrijk ook. Europa aarzelde die grote landen te sanctioneren en kon het zich dan ook niet veroorloven te streng te zijn voor de kleinere landen in Europa. Het is zo dat België de laatste jaren de dans wist te ontspringen en wat manoeuvreerruimte heeft met betrekking tot de Europese budgettaire orthodoxie. Maar hoe lang gaat dat blijven duren?

Het is wel zo dat de Europese Unie minder nadrukkelijk besparingen op overheidsuitgaven is beginnen eisen. Maar op zich brengt dat nauwelijks soelaas. Omdat een andere benadering in de plaats is gekomen, die minstens even gevaarlijk is voor de sociale zekerheid. Europa is almaar meer gaan pleiten voor een shift in de uitgaven. Niet meer het totale uitgavenniveau komt in vraag, maar de aard van de uitgaven. Het wordt dringend tijd, zegt Europa, dat je als overheid investeert in je infrastructuur, maar zoek daarvoor dan maar het geld door te schrappen in andere uitgaven. Europa spreekt dan vaak van “passieve uitgaven” tegenover “actieve investeringen”. Alsof sociale zekerheid niet investeert. Die investeert in mensen.

“De sociale zekerheid investeert in mensen.”

Omdat de uitkeringen en pensioenen steeds verder achterlopen op de loonevolutie, wordt na een volgehouden actie van vakbonden en mutualiteiten in 2005 een structureel mechanisme ingevoerd om de uitkeringen niet enkel te koppelen aan de index, maar ook aan de stijgende welvaart: de ‘welvaartsenveloppe’.

Foto: Guy Puttemans

Jobs, jobs, jobs

De financiering van de sociale zekerheid is een probleem van inkomsten, niet van uitgaven. In tegenstelling tot wat de rechterzijde en de werkgevers beweren zijn de uitgaven grotendeels onder controle. Het ACV wil het debat dan ook verleggen naar de inkomstenkant. Met diverse sporen: een sterkere inbreng van de overheid, zoveel mogelijk contracten en loonvoordelen met de normale sociale bijdragen, strijd tegen de loon- en bijdragefraude en zeker ook een krachtig werkgelegenheidsbeleid.

Wat dat laatste spoor betreft, moet wel een bocht van 180 graden worden gemaakt met het werkgelegenheidsbeleid dat de voorbije jaren in België werd gevoerd. De rechtse partijen pleiten ervoor om de arbeidsmarkt grondig te hervormen. Waarmee ze dan meestal bedoelen de arbeidsrechten van de werknemers ondergraven, tot en met ingrijpen in de cao's; onder het

voorwendsel dat dit de groei van de werkgelegenheid en in het bijzonder de inschakeling van kwetsbare werknemersgroepen zou bevorderen. Ofwel begint men over de nood om de werkloosheids- en inkomensvallen te bestrijden en de gerechtigden op sociale uitkeringen te activeren. Wat dan doorgaans ook neerkomt op besparingen in de sociale zekerheid. Ofwel aast men op een verdere verlaging van de loonkost, waardoor de rekening ook bij de werknemers dreigt te belanden, door minder loon of minder loonsverhoging of door een vermindering van de patronale bijdragen, wat ten koste gaat van de sociale zekerheid. Ofwel worden de eindeloopbaanmaatregelen onder vuur genomen, meer en meer ook gekoppeld aan pensioenhervormingen, om mensen te verplichten langer aan de slag te blijven. De beschreven maatregelen zorgen niet echt voor meer jobs en creëren amper kansen voor wie minder sterk staat op de arbeidsmarkt.

We moeten ook de kwaliteit van de jobs opnieuw centraal stellen. Wat zijn we met jobs die ontsnappen aan de gewone bijdragen en belastingen? Wat zijn we met preciaire jobs, die de sociale zekerheid zwaar op kosten jagen door de vele werkloosheidsperiodes tussen de jobs in? Wat zijn we met onwerkbaar werk, met zijn extra kosten door ziekte, invaliditeit, arbeidsongeval of beroepsziekte? En later ook voor SWT en pensioen, omdat oudere werknemers het niet meer aankunnen?

Om die reden pleiten we als ACV ook voor verhoogde bijdragen op preciaire jobs. Hoe preciairder, hoe hoger. Omdat dergelijke jobs gewoonweg hogere kosten meebrengen voor de werkloosheidsverzekering. Het is een eenvoudige toepassing van het principe "de vervuiler betaalt", dat we kennen in het milieu- en klimaatbeleid. Wie de arbeidsmarkt vervuult met preciaire jobs, mag ook voor de kosten opdraaien.

“De financiering van de sociale zekerheid is een probleem van inkomsten, niet van uitgaven.”

COLOFON

Redactie Vakbeweging: Postbus 10 – 1031 Brussel | Tel. 02 244 34 81 |

E-mail: pers@acv-csc.be **Website:** www.hetacv.be |

Drogen bij aan de redactie van deze speciale editie: Nathalie Diesbecq, Youssef El Otmani, Anne Leonard, Jeanne Maillart, Koen Meesters, Chris Serroyen, Frédéric Triest en David Vanbellinghen

Vertaling: Vertaaldienst ACV

Eindredactie: Patrick Van Looveren en Donatienne Coppieiers

Vormgeving: Gevaert Graphics

Illustratie cover: Pieter Van Eenoge

Druk: Hoorens Printing

Verantw. uitgever: Dominique Leyon

De regering Michel verhoogde de pensioenleeftijd naar 66 jaar in 2025 en naar 67 jaar in 2030. Ook in andere takken van de sociale zekerheid werd stevig bespaard. Dit leidde tot bijzonder zwaar vakbondsprotest. Een aantal plannen van de regering konden worden afgevoerd. Met andere zaken ging de regering door: de verstrenging van het SWT, de beperking van het tijdskrediet, een zware verlaging van de patronale bijdragen, sterkere activering van werklozen, SWT'ers en zieken.

Wij BEKWAMEN VOOR DE ARBEIDERS
FAMILIE VERGOEDINGEN

SOCIALE ZEKERHEID - SOCIALE ZEKERHEID
75
JAAR

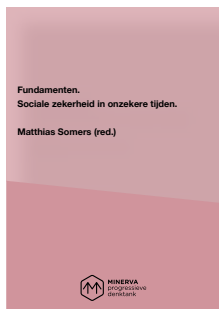
Binnen het ACV groeide al vlug het inzicht dat een echte sociale bescherming slechts mogelijk is via een algemene wettelijke verplichting. De eerste verzekering die verplicht werd was het pensioen, voor de arbeiders in 1924 en voor de bedienden in 1925. In 1930 kwam er een veralgemeende kinderbijslag voor werknemers (zie foto). De besluitwet van 28 december 1944 bracht de bestaande wetgeving rond pensioenen, kinderbijslag en jaarlijkse vakantie samen en voerde daarnaast ook een verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en werkloosheidsverzekering in.

Foto: Collectie KADOC

Inspirerende boeken over de sociale zekerheid

Naar aanleiding van de 75ste verjaardag van de sociale zekerheid verschenen twee interessante boeken die we graag voor het voetlicht brengen.

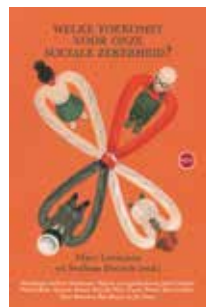

FUNDAMENTEN. SOCIALE ZEKERHEID IN ONZEKERE TIJDEN.

De denktank Minerva vroeg een keur aan experts om in alle vrijheid te reflecteren over de vraag wat sociale zekerheid vandaag en morgen betekent. Samen geven deze bijdragen een beeld van de uitdagingen waar we als samenleving voor staan. Wat op het spel staat is niets minder dan de vraag hoe de sociale zekerheid blijvend

zekerheid kan bieden, ook in onzekere tijden. Met bijdragen van: Matthias Somers, Koen Vleminckx, Bea Cantillon, Frank Vandenbroucke, Wim Van Lancker, Eric Schokkaert, Wouter De Tavernier, Ri De Ridder, Kevin Spiritus, Alfred Kleinknecht, Ben Dankbaar & Joan Muysken, Sarah Marchal & Marjolijn De Wilde, Koen Hermans, Pascal De Decker, Margot Cloet & Yvonne Denier.

Je kan het boek online consulteren op www.denktankminerva.be. Een gedrukt exemplaar kan je bekomen via matthiassomers@denktankminerva.be

WELKE TOEKOMST VOOR ONZE SOCIALE ZEKERHEID?

ACV West-Vlaanderen en ACV Puls organiseerden van oktober 2017 tot april 2018 een lezingenreeks over de toekomst van de sociale zekerheid. Omdat de lezingen heel interessant en verruimend waren, was uitgeverij EPO bereid de lezingen in boekvorm te verwerken: 'Welke toekomst voor onze sociale zekerheid?'. Met bijdragen van Ferre Wyckmans, Vincent van Quickenborne, John Crombez, Wouter Beke, Meyrem Almaci, Kim De Witte, Danny Pieters, Bea Cantillon, Hans Maertens, Bart Buysse, Marc Leemans en Jan Smets. Zoals je merkt leenden we het beeld op de cover van dat boek ook voor deze Vakbeweging.

Je kan het boek bestellen via iedereenbij@acv-csc.be of ophalen in een betere boekhandel. ACV West-Vlaanderen zat ondertussen niet stil en werkte een hele campagne uit rond de toekomst van de sociale zekerheid (lees ook blz. 20). Meer

info via de website www.iedereenbij.be. Je kunt er ook de volledige lezingenreeks over de toekomst van de sociale zekerheid (her)bekijken.

WEGWIJZER SOCIALE WETGEVING

In deze ACV-pocket krijg niet alleen uitgebreid info over de sociale zekerheid, maar ook over het arbeidsrecht, het tewerkstellingsbeleid en de rechtspleging voor de arbeidsrechtbanken bij individuele arbeids- en socialezekerheids geschillen. Als je ACV-militant bent, kan je een gratis exemplaar ophalen in je verbond. Als je geen militant bent, kan je een exemplaar bekomen mits betaling

van 6 euro (ACV-leden) of 12 euro (niet-leden). Te storten op rekeningnummer IBAN BE59 7995 5006 0326 – BIC GKCCBEBB met vermelding 'Wegwijzer Sociale Wetgeving 2019' en al dan niet vermelding van ACV-lidnummer. Als je een Franstalige editie wil, gelieve dit dan expliciet te vermelden. Een online versie is (gratis) beschikbaar voor militanten op www.hetacv.be

